

STUDIA GENERALIA 2011

IKÄ JA TERVEYS

10.3.2011 Vaivaa vai viisautta

SAIRAS VANHUS JÄRJESTELMÄN VIIDAKOSSA

Geriatrian dosentti Harriet Finne-Soveri

Väestö vanhennee kaikkialla maailmassa, Suomi nopeimpien joukossa. Vanhenemisen seurauksena lisääntyy niiden henkilöiden lukumäärä, jotka sairauksiensa aiheuttamien toiminnavajausten vuoksi tarvitsevat toisen henkilön apua ja huolenpitoa. Suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle työelämässä olevien huolenpitäjien määrä vähenee.

Tutkimusten mukaan noin 25% vanhenevista henkilöistä tarvitsee pitkäaikaishoitoa joko kotona, laitoksessa tai hoivaa ja hoitoa tarjoavassa asumisyksikössä. Näin on myös suomalaisten laita. Viime vuosina 75 vuotta täyttäneestä väestöstä 23% on ollut pitkäaikaishoitojen piirissä.

Pitkäaikaishoidon tai hoivan tarve on lähes aina seurausta terveydellisistä ongelmista - ei vanhenemisestä sinällään. Hoivan tai hoidon kokonaiskustannukset ovat useimmiten monin kerroin suuremmat kuin hoivan saajan käytettävissä olevat tulot tai pääoma. Ympäri vuorokautisen hoivan kustannukset ovat Suomessa vuosittain lähes 2,5 miljardia euroa mikä merkitsee yhden henkilön kohdalla lähes viiden tuhannen euron kuukausikustannuksia.

Nykyinen palvelujärjestelmä on terveydenhuollon osalta kaikille ikäluokille sama - Suomessa ei ole erillisiä vanhusten sairaaloita, terveyskeskuksia tai kuntoutusta. Pohdittavan arvioista on - pitäisikö olla? Nykyjärjestelmä on seurausta lainsäädännöstä mutta myös kansaneläkelaitoksen ja kuntien ajan mittaan kehittämistä toimintatavoista. missä taloudelliset näkökannat ovat näytelleet vähintään yhtä suurta, joskus suurempaakin osaa kuin asiakkaiden/kuntalaisten tarpeet.

Tässä esityksessä esitetään ja pohditaan ikäihmisten valloittamien kotihoidon, palveluasumisen ja laitoshoidon palvelujen nykytilaa ja tulevaisuudennäkymiä sekä esitetään ensiapupaketti ajan tasalla pysymisen helpottamiseksi.

Laki velvoittaa kunnat tuottamaan järjestämisvastuullaan olevat palvelut itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Tämä voi tapahtua ostopalveluina (yksityiset, säätiöt, julkiset palveluntuottajat, palveluseteli). Yksityisten palvelun tuottajien määrä on kasvamassa, suuret kansainväliset ketjut ovat rantautuneet Suomeenkin, myös pieniä yksityisiä yrittäjiä on runsaasti. Yksityinen tuotanto on kasvanut erityisesti palveluasumisen saralla.

Koska asiakkaat (palvelujen käyttäjät) kattavat vain pienen osan ikäihmisten palvelujen todellisista kustannuksista (ympäri vuorokautisesta hoidosta 8%), ei ole merkittävää, että nykyinen palvelujärjestelmä nojaa kustannus-laatuajatteluun: iäkkäät avun tarvitsijat ohjataan avun tarpeen suuruuden mukaan sinne, missä hoivan voivaroja on tarjolla. Jos iäkkään toimintakyky kohenee tai heikkenee edessä on muutto kustannusten kannalta mielekkäämpään ympäristöön. Kunnat ovat määrittäneet pelisäännöt

tälle toiminnalle. Iäkkäillä itsellään on ollut perin vähän sanomista tai valinnanvaraa. Ongelmallista on ollut ja on edelleen se, että eri kunnissa asuvat iäkkäät ovat olleet asiakasmaksujen määräytymisen suhteen eriarvoisessa asemassa ja toiseen kuntaan muuttaminen on avun tarpeen alettua ollut vaikeaa tai lähes mahdotonta.

Järjestelmä on murroksessa.

Sosiaali- ja terveysministeriön helmikuussa 2011 julkistaman ikähoivamuistio ehdottaa lainsäädäntöä muutettavan palvelujärjestelmän valtasuhteiden muuttamiseksi. Tavoitteena on lisätä järjestelmän asiakaskeskeisyyttä ja päätäntävaltaa sekä muuttaa sosiaali- ja terveyspalveluiden painopistettä neuvovaan ja avun tarvetta ehkäisevään suuntaan.

Koska palvelujärjestelmän käyttäjistä yli puolet on henkilöitä, jotka aivosairautensa (muistisairaudet, mielenterveysongelmat ja aivohalvaus) vuoksi tarvitsevat tukea ja apua päätöksenteossaan ja koska sekä terveydenhuoltolaki että sosiaalihoitolaaki ovat muuttumassa, paras tapa pysyä muutoksissa mukana on tietää kuka tai mikä tietää.

Aina pääsee eteenpäin jos tietää:

- Terveysasemansa verkkosivut ja puhelinnumeron
- Alueensa sosiaalityöntekijän verkkosivut ja puhelinnumeron
- KELAn verkkosivut ja puhelinnumeron
- Seniori-infon (tai vast.) verkkosivut ja puhelinnumeron
- Kenen haluaa auttavan itseään päätöksissä tai päättävän puolestaan jos joskus elämässään itse ei kykene tekemään päätöksiä

Studia Generalia -tilaisuudet videoidaan. Niitä voi seurata internetissä sekä suorina lähetyksinä että tallenteina: www.helsinki.fi/videot. Tilaisuuden jälkeen on mahdollista käydä blogi-keskustelua luentojen aiheista osoitteessa: <http://blogs.helsinki.fi/studiageneralia>. Yleisökeskusteluun voi osallistua lähettämällä tilaisuuden aikana kysymyksen tai kommentin tekstiviestinä numeroon 050-415 6718.

Luentosarjan on suunnitellut Helsingin yliopiston Studia Generalia -toiminnan tieteellinen ohjausryhmä ja sen toteuttaa Helsingin yliopiston Avoin yliopisto. Tilaisuuksien verkkovideoinnista huolehtii Helsingin yliopiston Tietotekniikkakeskus.

Lisätietoja:

Tieteellisen ohjausryhmän puheenjohtaja,
vararehtori Kimmo Kontula
p. (09) 191 24150
kimmo.kontula@helsinki.fi

Koulutussuunnittelija
Sanna Saari-Salomeri
p. (09) 191 28047
studiageneralia@avoin.helsinki.fi